

SANTA CREU D'OLLERS, popularment DELS OLLERS

cular, que exteriorment està decorat amb arcuacions i lesenes llombardes ja evolucionades. El parament és amb carreus petits ben tallats disposats amb filades una mica irregulars.

A la façana de ponent, s'hi obre la porta d'arc de mig punt, sobre la qual hi ha una finestra. Damunt encara es troba un campanar de cadireta de dos ulls.

FONTS DEL CARDENER (LA COMA I LA PEDRA)

Les fonts del Cardener estan situades a prop del nucli de la població de la Coma i en èpoques de desglaç ofereix un espectacle majestuós. Dolls d'aigua brollen entre les roques, sovint en forma de cascada. Segons l'opinió de Cèsar August Torras (1852-1923), excursionista de renom i considerat el fundador de l'excursionisme català, és precisament d'aquestes roques o quers del seu naixement, d'on prové el nom del riu. De quers o cars, se'n derivaria Cardener. L'esmentat excursionista ens descriu a la seva obra l'espectacularitat de l'indret: "El riu al nèixer forma ja una forta i ampla corrent tumultuosa, escumejant, brunzent, joguinejant entre grosses roques, formant escaients saltants i sovint amagada sota sostre de verdor."

Recopilació de dades de Sant Llorenç: Esteve Massaguer (full 24 del 24.11.2002)

Recopilació de la resta de dades: Joan Codina Bernaus

Fotos: Lluís Fernández

AMICS DE L'ART ROMÀNIC DE SABADELL

Núm. 203

5 d'octubre de 2021

EL SOLSONÈS

SANT LLORENÇ DE MORUNYS O DELS PITEUS

Història

El topònim Sant Llorenç de Morunys apareix per primer cop en un document de l'any 910. La mateixa font documental ens parla d'un monestir, regit per l'abat Bo i no aclareix si es tracta d'una regla canonical o de tradició

SANT LLORENÇ DE MORUNYS. Monestir benedictí. Església parroquial. Absis.

visigòtica o mossàrab. A final del segle rep diverses donacions i el 1019 el bisbe Ermengol amb la comtessa Ermessenda i el comte Berenguer Ramon I l'uneixen a Sant Serni de Tavèrnoles perquè hi introduís la regla benedictina. Passa a ser un priorat i gaudeix de gran vitalitat econòmica, gràcies a la situació estratègica, en el camí de la Seu d'Urgell a Cardona.

Durant els segles XII i XIII la comunitat, la formen un

SANT LLORENÇ DE MORUNYS. Portal de l'església parroquial.

prior i tres o quatre comunitaris, dos dels quals són preveres. El 14 de maig de 1297, un pacte entre el vescomte de Cardona i el monestir fa que s'edifiqui i fortifiqui la vila de Sant Llorenç, com a vila franca, en règim de condomini amb el monestir que n'és la parròquia. Els pobladors havien de pagar un cens anual de dues gallines pel pati o solar de la casa. El vescomte ha d'edificar una fortificació, una

SANT LLORENÇ DE MORUNYS. Església parroquial. Claustre.

SANT LLORENÇ DE MORUNYS. Església. Retaule gòtic dedicat als Sants Miquel Arcàngel i Joan Baptista

estat malgrat la restauració recent.

Tenia campanar del segle XII que en un moment donat arrasen i substitueixen amb un de molt més alt i robust construït entre 1565 i 1575 pel mestre Robert d'origen francès. L'altura és de 27,5 m, el gruix de les parets, 1,6 m, l'escala de caragol per pujar-hi té 118 graons. La primera campana és del 1571. A l'interior hi ha vestigis de l'habitatge del campaner.

Capella de La Pietat

És situada fora muralles. Conserva un magnífic retaule gòtic del segle XVI obra del pintor Francesc Solives.

SANTA CREU D'OLLERS (GUIXERS)

Estava dins el terme del castell de la Pedra. La primera notícia de l'església és del 1084, quan el comte d'Urgell la cedeix al monestir de Sant Llorenç de Morunys. Sembla ser que els parroquians es dedicaven a la fabricació d'olletes de ceràmica, d'aquí vindria el topònim.

L'edifici s'ha datat vers la fi del segle XI o l'inici del XII. Consta d'una sola nau coberta amb una volta una mica apuntada, reforçada per dos arcs torals sostinguts per pilars adossats als murs. Està capçada per un absis semicir-

Mare de Déu dels Colls, que presideix el retaule barroc. Mare de Déu de Lord, amb una expressió inusual.

Sant Llorenç. El retaule de l'altar major, dins de l'absis, és d'estil barroc construït al segle XVIII per l'escultor Joan Francesc Morató.

A l'altre absis hi ha un retaule gòtic del pintor Joan Cirera, dedicat a Sant Miquel Arcàngel i a Sant Joan Baptista, que havia desaparegut durant la Guerra Civil (octubre de 1936) i que va ser tornat al bisbat de Solsona sota secret i una vegada restaurat pels serveis del Patrimoni Artístic de la Generalitat de Catalunya, ha estat col·locat de nou al seu lloc original, a la capella del Roser.

La coberta central és amb volta de canó reforçada amb arcs torals de pedra calcària, i les dues laterals són d'arestes quelcom més baixes. La llargada és de vint-i-cinc metres per quinze d'amplada i també quinze d'alçada al centre de la nau central. L'amplada de les naus laterals és la meitat de la nau central. A la dreta de la nau central hi ha un important orgue Grinda del segle XVI (d'abans de 1593), restaurat de nou.

En un altar lateral, conegut com l'altar de l'Esperit Sant, es conserva un notable retaule gòtic de l'Esperit Sant pintat per en Lluís Borrassà el 1419, restaurat, també, aquests últims anys.

Adjunt a l'església hi ha uns claustres del segle XVI amb una columnata que només es conserva en dues de les quatre bandes i en bastant mal

SANT LLORENÇ DE MORUNYS. Església parroquial. Pedra amb inscripció epigràfica. Segle X.

torre al cap del Puit o Puig. De fet, a primers del segle XIV ja està murada la vila. El monestir es beneficia molt de la prosperitat de la vila. El 1592 el papa Climent VIII el secularitzà i uní les seves rendes al seminari tridentí de la Seu d'Urgell. L'any següent, en crear-se el bisbat de Solsona, els seus béns passaren a la nova diòcesi. A l'antiga església parroquial es creà una col·legiata.

La vila, amb una extensió de 4,28 Km2, està situada al centre de la Vall de Lord, a la dreta del Cardener, al peu de la serra de Port del Comte. Fins a la fi del segle XIX fou un centre tèxtil dedicat a la fabricació del drap de llana (drap piteu) testimoniats des del segle XIV. A mitjan segle XIX també hi ha dos fabricants de filats de cotó. La primera concessió de mercat fou atorgada el 1321 pel vescomte de Cardona. Era cap d'una de les batllies del vescomtat (més tard comtat i ducat) de Cardona. El 1343 hi fou fundada la confraria dels Colls de caràcter beneficosocial, que el 1797 erigeix la seu social on avui hi ha el Museu del Patronat de la Vall de Lord.

Actualment té 960 habitants i és un centre d'estiueig.

SANT LLORENÇ DE MORUNYS. Portal de la Canal

Muralles

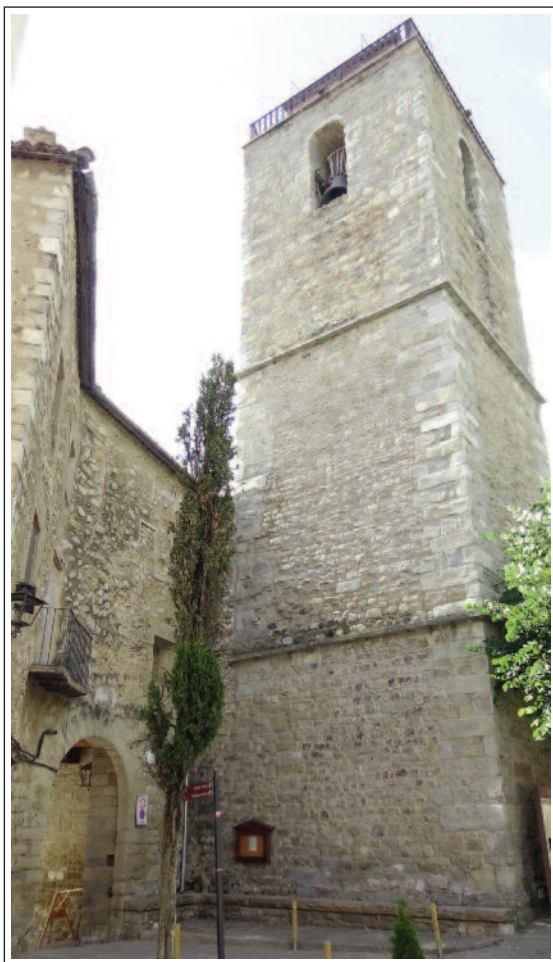
Ja hi eren a començaments del segle XIV. Tenen planta pentagonal irregular amb quatre portes als seus vèrtexs, actualment cinc: 1) La Pietat, el Jardí o la Capella, 2) L'Era Nova, 3) el de l'Estudi, 4) el de la Canal del Nord i 5) el Portalet del Puit.

Vila

Al segle XVIII, creix fora muralles, amb un carrer dit del Vallfred i al segle XIX, en la guerra dels milicians, (imposició de la Constitució de 1812 per part de l'exèrcit i dels lliberals en el govern als pobles que havien perdut els seus furs des de 1714) el 19 de gener de 1823 és cremada pel general Antoine Rotten, com el general Mina havia fet amb Castellfolit de Riubregós el 19-23 d'octubre de 1822, però es refà tot seguit, i el 1849, durant la Segona Guerra Carlina, Cabrera i el seu estat major, en retirada de la línia del Ter, hi establiren llur base durant dos mesos. En aquest segle creix amb els ravals de la Canal i el Puit. En el segle XX amb carrers del sud-oest i edificacions disperses rodejant les muralles.

Església

És del segle XI, de tres naus, separades per pilars de pedra amb planta en forma de creu, i tres absis, un dels quals fou destruït per adossar-hi una capella d'estil bar-

SANT LLORENÇ DE MORUNYS. Muralla, portal i campanar.

SANT LLORENÇ DE MORUNYS. Església parroquial. Claustre romànic.

roc per a l'advocació de la Mare de Déu dels Colls, obra de Josep Pujol i els seus fills, anomenada "la Perla de la Vall" pel valor arquitectònic i de talla.

L'absis de la nau central apareix exteriorment adornat amb arcuacions i faixes llombardes i contraforts, i té restes de pintures murals de finals del segle XIII i principis del XIV que mostren escenes de la vida i martiri de

SANT LLORENÇ DE MORUNYS. Capella barroca de la Mare de Déu dels Colls, obra de Josep Pujol i fills.